

Metodický návod k navrhování titulu Nositel tradice lidových řemesel

Úvod

Nařízením vlády ze dne 16. prosince 2002 č. 5/2003 Sb., o oceněních v oblasti kultury, udělovaných Ministerstvem kultury, stanoví druhy ocenění a podmínky pro jejich udělování. Podle § 2 písm. l) může ministr kultury udělit titul „Nositel tradice lidových řemesel“.

K provedení tohoto nařízení vlády (§ 29) vydal ministr kultury příkaz č. 13/2003, jímž ustavil komisi pro výběr kandidátů k udělení titulu Nositel tradice lidových řemesel a vydal její jednací řád. Na doporučení komise rozhodne ministr každý rok o udělení nejvýše 5 titulů vybraným lidovým řemeslníkům.

Ministerstvo kultury ČR vydává pro pracovníky samosprávy, muzeí, regionálních institucí a profesních organizací tento komentář a metodický návod na správné věcné i formální náležitosti předkládání návrhů na udělení tohoto titulu.

Komentář obsahuje stručnou historii péče o lidová řemesla a lidovou uměleckou výrobu, informace o jejich významu v současnosti, doporučení pro výběr kandidátů a příklady obsahu podaných návrhů.

Výše uvedené nařízení vlády a příkaz ministra kultury jsou přílohou metodického návodu.

Vývoj novodobé péče o lidová řemesla

Moderní člověk naší doby už větším dílem ztratil bezprostřední kontakt s lidovou tradicí, a k dokladům lidové tvorby se dostává jako ke kuriozitě nebo spotřebnímu zboží, přizpůsobenému dnešnímu vkusu. Etnografie při studiu lidové rukodělné výroby a lidových řemesel usiluje o poznávání vývoje, jímž prošla tato část lidové kultury od poloviny 19. století do současnosti. Snaží se při tom objasnit, jak se tyto aktivity, sloužící v minulosti k nuzné obživě drobných rolníků a maloměstských řemeslníků, staly ve 20. století součástí národního kulturního dědictví.

Trochu historie

Splétání slámy a proutí, hotovení keramických nádob, tkaní látek nebo opracovávání dřeva sice představují základní výrobní dovednosti lidstva, ale průmyslová revoluce je zásadně proměnila. Neobyčejné zvýšení produktivity práce a prudký rozmach nových technologií v 19. a začátkem 20. století změnil dosavadní způsob života měst i vesnic. Například v době vzniku textilních továren ztratilo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku obživu desetitisíce podomáckých tkalců, kteří nemohli konkurovat levné tovární výrobě. Mnozí hledali obživu ve zpracovávání nových materiálů, jako byla například perleť, nebo v hotovení speciálních výrobků z přírodních materiálů, jako byla například sláma nebo proutí.

Přesto některé druhy podomácké rukodělné výroby a lidového řemesla byly ještě do počátku 20. století nenahraditelné. Do vesnic nebo na trhy ve městech přijížděli výrobci s dřevěným kuchyňským nářadím, se žebří, hráběmi a kosisky, nebo s dřevěnými vidlemi na seno, se sotůrky a rohožemi z orobince, přijížděli hrnčíři, košíkáři, sklenáři nebo dráteníci. Předměty, které vyráběli starobylými technikami, z tradic prověřených materiálů a zkušeností, měly specifické vlastnosti nenahraditelné strojní výrobou.

Přestože rozvoj průmyslové výroby byl nezadržitelný, některé instituce, především obchodní a živnostenské komory, se snažily už od konce 19. století uchovat tradiční rukodělné technologie a podporovat je především pro jejich schopnost využít místní a obnovitelné materiálové zdroje k hotovení potřeb pro provoz zemědělských usedlostí, i pro bydlení a odívání. Dokládá to vznik nejrůznějších organizací, usilujících o různě motivované zvelebování lidové umělecké výroby a lidových řemesel.

Organizace lidové rukodělné výroby v první polovině 20. stol.

Po vzoru Moravské ústředny pro lidový průmysl se ustavilo několik sdružení výrobců a obchodníků na družstevním základě. Vznikaly také organizace teoretiků, výtvarníků a řemeslníků, jako například známý Artěl, nebo v době první republiky Družstevní práce. Většina organizátorů zvelebovacích aktivit si byla vědoma, že zachovat a rozvíjet lidová řemesla nelze žádným konzervováním tradičního tvarosloví, nebo jednorázovými akcemi, nýbrž jen soustavnou a cílevědomou péčí, která by učinila lidovou rukodělnou výrobu součástí soudobé hmotné kultury především tím, že ji vymaní ze zajetí romantismu a svérázové ornamentiky. Podstatným znakem lidové rukodělné výroby tedy není okázalé zdobení povrchu, ale dobře opracovaný materiál, jehož strukturu i možnosti zpracování výrobce ovládá.

Lidový řemeslník se v minulosti nepokládal za uměleckého tvůrce. Teprve ve 20. století, kdy se některé užitékované předměty stávaly předměty dekorativními, začali jejich výrobci vystupovat ze své anonymity. V současnosti se ve všech zemích světa setkáváme se

snahou mladé generace lidových řemeslníků „dělat umění“. Ti, kteří se nemohou uživit výrobou užitkových předmětů, pracují v různých povoláních, a hotovení tradičních artefaktů, chápaných jako unikátní výrobky, se věnují jen jako vedlejšímu zaměstnání.

K zachování tradičních technologií k hotovení kvalitních výrobků je však nezbytná intenzivní odborná a organizační péče. Na hotovení výrobků tradičními technologiemi se musí podílet návrháři, kteří ve tvarech i dekorech umí reagovat na vkus doby a její potřeby. Pro výrobce je třeba vytvářet podmínky, aby se zvýšila produktivita jejich práce při zachování kvality práce i materiálů. Je nepochybně také nutné pomáhat při prodeji výrobků prostřednictvím moderního marketingu.

Péče o lidová řemesla ve druhé polovině 20. století

Po druhé světové válce se podařilo začlenit lidovou uměleckou výrobu a lidová řemesla do tvorby soudobého životního prostředí úsilím Ústředí lidové umělecké výroby (dále jen ÚLUV), zřízeného dekretem prezidenta republiky už v roce 1945. ÚLUV navázalo na činnost Družstevní práce a jeho Krásné jizby. Vytvářelo podmínky pro spolupráci výrobců s výtvarníky a prokazovalo, že nejlepším způsobem péče o lidovou uměleckou výrobu a lidová řemesla jako o kulturní dědictví je uplatnění jejich výrobků v rámci tvorby soudobého životního prostředí. Odpovídalo to tendenci moderního životního stylu vyžadujícího, aby továrně vyráběné předměty byly doplňovány individuálními rukodělnými výrobky. Vůdčí osobnost ÚLUV v šedesátých letech 20. století - Ing. arch. Vladimír Bouček – označil doplňkovou výrobu ÚLUV, jejímž základem byla technologická pravdivost, a jejíž dekor vycházel z technické stopy výrobku, jako „režný styl“. Vycházel z toho, že v tradiční lidové výrobě, jak ji dokumentovali etnografové a výtvarníci této organizace při mnoha terénních výzkumech, je třeba objevit základní technické principy, jimiž jsou podmíněny i její hodnoty estetické.

Výrobky pracovníků ÚLUV se staly výrazným doplňkem moderního bydlení a odívání a Krásné jizby ÚLUV školou vkusu pro širokou veřejnost. Avšak socialistická megalomanie se nevyhnula ani této organizaci. Budování velkovýrobních kapacit na výrobu nábytku, na modrotisk nebo na tkaní látek a podcenění výzkumné a dokumentační práce přispělo k tomu, že na počátku devadesátých let 20. století bylo ÚLUV zrušeno. Většina výrobců se stala členy nově ustaveného Sdružení lidových řemeslníků a výrobců, popřípadě dalších profesně zaměřených občanských sdružení.

Současné formy péče o lidová řemesla a lidovou rukodělnou výrobu

Bez šikovných rukou by byly i moderní společnosti bezmocné ve snahách zachovat movité i nemovité památky své minulosti, hmotné doklady své historické paměti. Také proto vydala 25. Generální konference UNESCO dokument, nazvaný *Doporučení k ochraně tradiční lidové kultury*, jímž se obrací na všechny členské země, aby věnovaly zvýšenou péči této části svého kulturního dědictví. Dále tato organizace OSN pro vědu, vzdělání a kulturu navrhla projekt *Žijící lidské poklady*, obsahující komplexní program péče o zanikající lidová řemesla.

Ministerstvo kultury České republiky akceptovalo tyto podněty a projekt *Žijící lidské poklady* přeneslo do českých podmínek pod názvem *Nositelé tradice lidových řemesel*. Ministr kultury udělil v roce 2001 a 2002 titul Nositel tradice lidových řemesel celkem deseti lidovým řemeslníkům. Od roku 2003 je titul udělován podle nařízení vlády č. 5/2003 Sb., o oceněních v oblasti kultury, udělovaných Ministerstvem kultury.

Věcné a formální náležitosti podávání návrhů

I.

Pro kvalifikované posuzování návrhů na udělení titulu ustavil ministr kultury jako svůj poradní orgán komisi z řad odborníků v oborech lidové kultury a národního kulturního dědictví a příkazem č. 13/2003 vydal pro její činnost jednací řád. Příkaz je uveřejněn na internetových stránkách Ministerstva kultury.

II.

Pro usnadnění výběru a přípravy návrhů na udělení titulu se vydává tento metodický návod. Rovněž ten je uveřejněn na internetových stránkách Ministerstva kultury a také Ústavu lidové kultury ve Strážnici.

III.

Pro podávání návrhů se jednotlivé řemeslné obory vymezují podle základního materiálu, z něhož jsou vyrobeny výrobky v daném oboru, s uvedením příkladů výrobních technik, takto:

hlína - černá hrnčina, glazovaná hrnčina, fajánse

sklo - foukané a tvarované sklo, malba na sklo, práce s korálky

kámen - kamenictví, kamenosochařství

kov - kovářské práce, kutí, drátování, odlévání, ciselování,

pletiva - pletení ze slámy, z orobince, z proutí a z loubků

dřevo - štípání, dlabání, soustružení dřeva, zdobení kovem, řezbářství

textil - vázání na modle, tkaní na destičkách, ruční tkaní v různých vazbách, výšivka, krajkářství, modrotisk, batika

materiály živočišného původu (s výjimkou vlny), které nejsou primárně určeny ke konzumaci jako potraviny - ševcovství, brašnářství, řemenářství, výroba kostěných, perleťových a rohovinových knoflíků, spínadel a ozdob, zdobení kraslic

Kritéria

Při posuzování návrhů na udělení titulu komise posuzuje každého kandidáta podle toho, zda a v jaké míře jsou splněna následující kritéria:

- řemeslná činnost kandidáta je v daném oboru výjimečným nebo jedinečným dokladem tradiční technologie či tradiční lidové techniky ohrožené zánikem,
- předávání dovedností a zkušeností následovníkům,
- prezentování svých výrobků na veřejnosti,
- souhlas se spoluprací při pořizování dokumentace užívaných postupů a dovedností pro archiv Ústavu lidové kultury při záruce všech autorských práv kandidáta,
- vysoká estetická a užitná hodnota výrobků,
- užití tradičního materiálu na zhotovení výrobků a jeho tradiční úpravu,
- uplatnění tradičního tvarosloví předmětu, čistota provedení,
- dodržení povrchové úpravy, dekoru a barevnosti odpovídající tradici,
- opakování tradičních vzorů nebo předloh,
- úroveň ovládnutí tradičních postupů a dovedností v rukodělné výrobě.

Práva a povinnosti

Nositel titulu má právo zejména:

- užívat zdarma na výrobku označení administrované Ústavem lidové kultury ve Strážnici ve shodě se zákonem č 137/1995 Sb., o ochranných známkách, ve znění pozdějších předpisů, a vyhláškou Úřadu průmyslového vlastnictví č. 213/1995 Sb. Označení může užívat pouze na výrobku v tom řemeslném oboru, v němž mu byl titul udělen,

- na uveřejnění jména, výrobku a dalších informací souvisejících s titulem na www stránkách Ústavu.

- grantová komise ministerstva kultury může při přidělování státního grantu na podporu tradičních lidových řemesel přihlídnout ke skutečnosti, že hodnocený projekt předložil nositel titulu.

2. Nositel titulu má povinnost zejména:

- konat tak, aby nebylo poškozeno dobré jméno titulu a označení,
- užívat označení pouze na výrobky z oboru, v němž mu byl titul udělen,
- poskytnout Ústavu informace pro dokumentaci udělování titulu,
- předávat znalosti a zkušenosti z oboru přiměřeně svým možnostem.

Náležitosti návrhu na udělení titulu "Nositel tradice lidových řemesel"

Osobní údaje kandidáta, t. j.

jméno a příjmení.....

narozen (datum a místo)

státní občanství.....

ADRESA bydlíště.....

.....

pracoviště.....

.....

obor uchované řemeslné tradice.....

Údaje o předkladateli:

jméno a příjmení, je-li předkladatelem fyzická osoba nebo název organizace, je-li předkladatelem právnická osoba

adresa trvalého sídla předkladatele.....

telefon

kontaktní adresa (jen je-li odlišná od trvalého sídla)

telefon.....

datum a podpis předkladatele

Seznam příloh: 1. Profesní životopis se zaměřením na péči o uchování tradic oboru.

2. Popis technologie a tvarosloví zhotovovaných výrobků, popřípadě dalších aktivit péče o lidové tradice.

3. Seznam předkládaných výrobků, popřípadě dalších materiálů, se stručným komentářem.

4. Písemný souhlas nominovaného s pořizováním dokumentace ve Strážnici pro dokumentační fond Ústavu lidové kultury.

5. Informace o schopnosti předávat osvojené profesní znalosti a dovednosti následovníkům.

7. Informace o účasti na přehlídkách, výstavách a specializovaných trzích tradičního lidového řemesla.

Návrhy nutno podat v písemné podobě, a alespoň textovou část v podobě elektronické. Zasláné návrhy se nevrací.

Koho navrhopvat

Návrhy na udělení titulu mohou předkládat vědecké a odborné instituce, muzea, občanská sdružení, jiné neziskové a zájmové organizace, fyzické osoby působící v daném oboru a orgány státní správy a samosprávy. Písemné návrhy zasílá navrhovatel Ústavu lidové kultury ve Strážnici, který pro Ministerstvo kultury zajišťuje dokumentaci oceněných lidových řemeslníků.

Podle § 25 nařízení vlády č. 5/2003 Sb. lze udělit titul osobám, které dokonale ovládají technologické principy tradičních lidových řemesel, jsou schopny řemeslo provozovat a své znalosti a zkušenosti předávat dalším generacím. Jedná se o obory, zpracovávající zejména přírodní materiály z obnovitelných zdrojů.

O takových pracovnících ve své sběrné oblasti mají největší přehled odborní pracovníci muzeí, zejména etnografové, kteří na základě terénního výzkumu a dochovaných artefaktů ve svých sbírkách mohou nejlépe přispět k mapování obsahu i rozsahu lidové rukodělné výroby v místě svého působení.

Na základě přehledu získaného terénním výzkumem, z dosavadní literatury a také z Hrubého průzkumu lidové rukodělné výroby v České republice (zpracovaného etnografy pro bývalé ÚLUV v padesátých a šedesátých letech 20. století a uloženého dnes v Národním muzeu v Praze) může etnograf zpracovat přehled výrobců pro podrobnější průzkum, a alespoň předběžně posoudit význam práce výrobce pro současnou hmotnou kulturu a nutnost jejího uchování.

Je třeba připomenout, že smyslem udělování titulu Nositel tradice není ocenit dovednost jednotlivců, nýbrž podpora výrobců, kteří jsou zárukou pokračování ve výrobě předmětů těmi tradičními technologiemi, jimž bez této podpory hrozí zánik.

Jak navrhopvat

Komise, ustavená ministrem kultury ke kvalifikovanému výběru návrhů, posuzuje každého kandidáta podle dokladů, uvedených na předepsaném formuláři. Především se jedná o profesní životopis nominovaného, v němž je třeba uvést nejenom údaje o tom, jak a kde získal své znalosti a dovednosti, ale i názor předkladatele, zda jde o výjimečnou činnost v daném oboru lidové řemeslné výroby, kterému hrozí zánik.

V profesním životopise je třeba popsat předpoklady výrobce a jeho dílny pro pokračování výroby, způsob prodeje výrobků (do speciálních obchodů, do muzeí, nebo vlastním prodejem na různých jarmarcích apod.). Důležité je uvést, komu předává své technologické znalosti a dovednosti. Stejně zevrubně je třeba se zmínit o tom, jak výrobce sám usiluje o zachování svého oboru, zejména o jeho prezentaci na veřejnosti.

Při popisu technologie a tvarosloví výrobků nominovaného výrobce je třeba nejdříve zachytit způsoby získávání a zpracovávání materiálu pro výrobu (například doba, způsob a místo sklizně slámy, orobince, kácení stromů, nebo získávání vláken či nití apod.). Podrobně je třeba zaznamenat technologický postup hotovení jednotlivých výrobků (písemně i fotograficky). Důležité je doplnit tento popis seznamem výrobků a jejich fotografiemi. V případě udělení titulu může výrobce získat na své výrobky ochrannou známku.

Příklad bodového hodnocení předložených nominací podle naplnění kritérií

	Stanovený počet bodů - uděleno	
Důležitost zachování technologie oboru	20
Úroveň technologických znalostí a dovedností	20
Uplatňování tradičního tvarosloví a dekoru	5
Předávání znalostí budoucím generacím	15
Prezentace výrobků na veřejnosti	5
Estetická a užitná hodnota výrobků	15
Využívání přírodních materiálů z obnovitelných zdrojů	10
Spolupráce při pořizování dokumentace výroby	10
CELKEM	-----	-----
	100

V.

Ukázky návrhu na udělení titulu Nositel tradice

Jméno výrobce
Data narození
Státní občanství: Česká republika
Bydliště

OBOR: (např. modrotisk)

Předkladatel: jméno a bydliště, popř. pracoviště

Profesní životopis se zaměřením na uchování tradic oboru.

Výrobci se věnují výrobě modrotisku v rodinné dílně připomínané již v polovině 19. století. V této době se do rodiny zdejšího barvíře přiznal pradědeček nynějšího majitele, který zde začal barvit a tisknout modrotisk. Po něm převzal živnost jeho syn Jan a ten ji předal opět svému synovi Jiřímu, otci nynějšího majitele. Jmenovaný výrobce vlastnil dílnu do roku 1948, kdy na krátký čas byla výroba přerušena. Ovšem již na počátku 50. let 20. století, díky zájmu a vlivu pracovníků Ústředí lidové umělecké výroby, byla činnost dílny obnovena. Od počátku 50. let 20. století do roku 1991 byla rodina zaměstnanci Ústředí lidové umělecké výroby. Od uvedeného roku se osamostatnili, pokračují ve výrobě modrotisku a sami si hledají odbyty svých výrobků.

Mladší výrobce se narodil v roce 1952 a vyučil se tiskařem textilií ve Školském ústavu lidové umělecké výroby v Praze, po vyučení pracoval v modrotiskařské dílně svého otce. Jeho manželka se narodila v roce 1957 a k výrobě modrotisku ji přivedl manžel.

Doplňky o přípravě materiálu pro potisk

Výrobci dodržují tradiční postup výroby modrotisku: bavlněné či lněné plátno barví indigem a vzory tisknou ručně původními formami. Formy pro tisk používají jednak historické, zděděné po předcích a dále formy vyrobené podle návrhů výtvarníků Ústředí lidové umělecké výroby. V modrotiskařské dílně vzniká nejen tzv. metráž, ale žena výrobce s dcerou Andreou šijí z modrotisku i další výrobky: bytové doplňky, hračky a drobné oděvní doplňky. Zde je třeba uvést, že v tomto směru skýtá modrotisk velké množství uplatnění. Prospěšná by byla spolupráce s výtvarníky a návrháři. Na to však výrobcům nestačí finanční prostředky, takže inovace nabízených výrobků je pomalá. Ovšem zakládají si na dodržování tradičních výrobních postupů při výrobě modrotisku a precizním zpracování, takže jejich modrotisk nese všechny znaky poctivé rukodělné výroby.

Podrobný popis výrobků, včetně odkazů na fotodokumentaci

Dílna výrobců je zčásti umístěna v původních prostorách rodinného domku. V posledních letech si vybudovali další objekt v bezprostřední blízkosti této dílny. Zde se nachází malá expozice věnovaná historii a vývoji výroby modrotisku v obci, prodejna výrobků a zázemí pro provoz celé dílny. Výrobci spolupracují s muzei, cestovními kancelářemi a dalšími institucemi při organizování exkurzí do jejich dílny, zúčastňují se pravidelně nejrůznějších programů po celé republice i v zahraničí, při kterých předvádějí výrobu. V dílně pomáhají syn i dcera. V posledních letech byly jejich výrobky prezentovány na výstavách pořádaných muzei v Bruntále, Jílovém u Prahy a Mladé Boleslavi. V roce 2001 si modrotisk z této dílny mohli prohlédnout návštěvníci výstavy pořádané Etnografickým ústavem v Lublani ve Slovinsku.

Videodokumentace technologie jako naučný materiál

Uvedené výrobce navrhuji na udělení titulu Nositelé tradice proto, že se věnují výrobě modrotisku tradičním způsobem. Snaží se i o uchování této rukodělné výroby tím, že vlastním nákladem a vlastními silami zbudovali malou expozici věnovanou historii této textilní techniky, kde uplatnili i cenné rodinné památky (rodinná kronika, ceníky zboží, tiskařské formy a stroje, ale i třeba cestovní bednu na zboží, ve které vozili jejich přeci štůčky modrotisku na jarmarky a další). Dále se zúčastňují takových akcí, kde mohou alespoň část výroby prezentovat a účastní se ochotně i výstav pořádaných muzei a kulturními institucemi. Do tajů modrotiskařské výroby zasvěcují především syna, ale i dceru s jejím manželem.

Seznam výrobků pro posouzení komisí

Souhlas s pořizováním dokumentace

Další informace, potřebné k objektivnímu posouzení výrobce

Jméno výrobce
Data narození
Státní občanství: Česká republika
Bydliště:

OBOR: např. hotovení černé hrnčiny

Předkladatel: (jméno a bydliště, popřípadě pracoviště)

Profesní životopis se zaměřením na uchování tradic oboru

Hrnčířství patří k nejstarším řemeslným dovednostem lidí a hrnčířský kruh pak mezi nejvýznamnější vynálezy lidstva, neboť využívá principu kola a otáčejícího se kruhu, které se nepodobají žádnému v přírodě pozorovatelnému jevu. Souvislou a návaznou tradici hrnčířské výroby v České republice můžeme sledovat od mladší doby kamenné do současnosti. Zejména po zavedení nožního hrnčířského kruhu a milířovitých polních pecí pro výrobu zakuřované hrnčiny, vzrůstá od středověku bohatství tvarů i dekorů keramiky, od 16. století i fajánsi.

Nejdéle se udržela výroba glazované hrnčiny a fajánsi na jihovýchodní Moravě. Na Uherskohradištsku a na Kyjovsku pracovaly ještě na počátku 20. století dílny na černou (zakuřovanou) hrnčinu. Vyráběla se ze žlutých, obvykle silně železitých hlín. Toto zboží pálené v jednoduchých pecích „na jeden oheň“ bylo levné a rozšířené zejména jako „látky“ na mléko, hrnce na povidla a „kubaně“ na vodu. V současné době je jediným výrobcem černé hrnčiny v České republice výrobce, který se této technologii vyučil u vynikajícího keramika, mistra lidové umělecké výroby Ladislava Znoje, vedoucího keramických dílen bývalého Ústředí lidové umělecké výroby.

Doplňky o přípravě materiálu a jeho zpracování pro výrobu

Výrobce si sám postavil pec na černou hrnčinu podle rad a dokumentace Ladislava Znoje. Hlínu na své výrobky kope v okolí Ždánic a Kyjova. Po nakopání nechává hlínu na hromadě promrznout a po rozmrznutí ji šlapáním a hnětením dále propracovává. Takto připravenou hlínu pak uchovává ve sklepě. Technologie hotovení černé hrnčiny je zachycena na prvním dílu videodokumentace lidových řemesel a lidové umělecké výroby v ČR, který je doplněn průvodní publikací. Videodokumentace ukazuje názorně celý technologický proces. Výrobce si potřebný kus hlíny zformuje do hrudky, dále propracuje a umístí na talíř kruhu. Pro lepší uchycení hrudky potře střed talíře hlínou – šligrem a teprve přimáčkne hroudu hlíny a za stálého točení vytahuje rukama stěny budoucí nádoby. Záleží na dovednosti točiče vytvářet tenkou stěnu nádoby a polarizovat materiál ve směru rotace tak, aby pevnost výrobku byla co největší. Po vytočení nádoby připevňuje k ní hrnčíř ucha. I zde záleží na dovednosti a znalostech, neboť jenom správně upevněné ucho přilne k nádobě a při pálení se netrhá. Jedním z charakteristických technologických postupů při hotovení černé hrnčiny je její „hlazení“ křemenným oblázkem. Nádoba se hladí po uschnutí nejdříve uvnitř po celé ploše, aby se tak zmenšila její pórovitost. Z vnější strany se pak hlazením vytvářejí z kruhů, elips a čar nejrůznější obrazce, které vyniknou až po vypálení, kdy se leskem liší od ostatních ploch, které zůstávají matné.

Po usušení a „nahlazení“ se nádoby ukládají do mířovité pece. Pec je z jílovité „nabíjanice“ o síle stěn 35-45 cm a výšce 150-180 cm. Má tři otvory: „šejdlo“, jímž se do pece vchází a pokládají se nádoby, „čelesno“, v němž hoří oheň a „sopúch“, který odvádí z pece kouř při začátku pálení. Topí se suchým borovým dřevem na teplotu 800-900 stupňů C. „Šejdlo“ se musí zazdíť připravenými šamotovými cihlami a mourem. Zazdívalo se hned po vkládce. Teprve pak začíná nejsložitější část pálení. Hrnčír musí uhodnout, kdy uzavřít čelesno i sopouch, aby mohla nastat redukce, při níž do rozžhavených pórů střepu vniká dým ve formě rozptýleného uhlíku. Zboží se „dusí“ v peci 12-15 hodin a pec se nechává vychladnout 30-36 hodin.

Popis aktivit výrobce

Seznam výrobků pro posouzení komisí

Souhlas výrobce s pořizováním dokumentace

Závěr

Všechny státy světa podporují různými způsoby občanské iniciativy, jejichž cílem je uchování tradičních technologií pro výrobky, které pokládají pro svou kulturu za charakteristické. Mimořádný význam má nabídka těchto výrobků pro turistický ruch, který dosud často postrádá kvalitní suvenýry připomínající navštívenou zemi. Uchování zanikajících rukodělných technologií má význam i pro péči o hmotné doklady uložené v našich muzeích.

Výrobky poučených lidových řemeslníků a pracovníků v oboru rukodělné práce vynikají vždy užitečností i ušlechtilostí přírodních materiálů. Dekor těchto výrobků je většinou jen výtvarně ztvárněnou technickou stopou, jak je to nejzřetelněji vidět u zakuřované keramiky, nebo u výrobků z proutí, slámy a orobince. Z technické stopy například sešívání oděvních součástí vychází i princip výšivky a krajky, která se i v současnosti stala součástí hmotné kultury, pokud si zachovala střídmost výrazu a technickou virtuozitu.

Z tohoto pohledu je třeba hledat harmonii mezi základními potřebami současného života a mezi individualizačními prvky, k nimž patří i výrobky lidového řemesla.

Ing. Zdeněk Novák
1. náměstek ministra kultury

